

Калениченко М.М.,
кандидат філологічних наук, асистент Інституту філології
Київського національного університету імені Тараса Шевченка

СТРУКТУРНІ ПАРАМЕТРИ БЕЗОСОБОВИХ РЕЧЕНЬ У ЧЕСЬКІЙ ТА УКРАЇНСЬКІЙ МОВАХ

Анотація. У статті проаналізовано стан дослідження безособового речення у лінгвістичній україністиці та богемістиці, визначено категоріальні характеристики безособовості, способи та засоби її реалізації.

Ключові слова: безособове речення, односкладне речення, предикативна основа речення, структурні параметри безособових речень.

Специфічними ознаками речення, які відрізняють його від інших синтаксичних одиниць, у тому числі і від словосполучення, є предикативність, смислова та інтонаційна завершеність, наявність граматичної основи. Саме кількість граматичних основ у лінгвістичній славістиці виступає основним критерієм поділу речень на прості й складні. У слов'янській синтаксичній традиції просте речення визначається за мінімальною кількістю головних членів, тобто за наявністю одного граматичного центру речення (J.Bauer, Fr.Daneš, J.Firbas, M.Grepl, B.Havránek, Zd.Hlavsa, J.Hrbáček, J.Hrbáček, A.Jedlička, Fr.Kopecný, A.Lamprecht, D.Šlosar, В.Г. Адмоні, Й.Ф.Андерш, В.В. Бабайцева, В.О.Белошапкова, В.М.Бріцин, І.Р.Вихованець, Є.М.Галкина-Федорук, В.В.Жайворонков та ін.).

Граматичний центр простого речення є водночас і предикативним центром, оскільки він утворює предикативну синтаксичну одиницю-конструкцію — речення. Загальне поняття одного предикативного центру об'єднує все різноманіття простих речень.

Нагадаємо, просте речення — це синтаксична одиниця-конструкція, побудована за закріпленням у мовній системі зразком, граматичну основу якого становить один предикативний центр і який створюється неперервністю синтаксичних зв'язків між членами речення. На думку багатьох граматиків (Bauer J., Daneš Fr., Havránek B., Hlavsa Zd., Jedlička A., Kopecný Fr., Андерш Й.Ф., Вихованець І.Р. та ін.) визначальною ознакою, що уможливорює кваліфікацію відповідної синтаксичної конструкції як простого речення, виступає не кількість об'єднаних у її складі компонентів, а одинична репрезентація предикативного центру — носія предикативного стосунку в усіх різновидах простого речення, тобто безпосереднього виразника

співвіднесеності змісту цих різновидів речення з позамовною дійсністю, а також показника предикативного зв'язку між підметом і присудком у двоскладному простому реченні.

Відомо, що структурні типи речень у слов'янських мовах формувалися протягом багатовікового процесу взаємодії двох основних факторів: потреб відображення в думці і, відповідно до цього, в мові основних типів зв'язків між елементами осмислюваної дійсності і формальних та семантичних особливостей стихійно витворюваних у кожній даній мові елементів, які використовуються для побудови речень. У індоєвропейській правові формальні зв'язки між членами речення будувалися за принципом послідовного формального підпорядкування всіх членів речення один одному, починаючи з такого члена речення, який сам ніякому іншому членові вже не підпорядковувався, а виконував роль граматичного центру речення чи частини цього центру.

Визначний український дослідник слов'янського синтаксису Мельничук О.С. аргументовано стверджує, що роль граматичного центру речення в індоєвропейській правові здавна виконували, як правило, або іменники — назви різних речей і явищ, або особові форми дієслів, у яких певні дії чи стани висловлювались як процеси, що відбуваються у часі. У тих випадках, коли йшлося про відображення в думці і мові самих лише предметів чи явищ без підкреслення об'єктивного зв'язку з ними їх окремих ознак, дій, станів тощо або коли йшлося лише про відображення проходження дій чи станів без підкреслення їх зв'язку з їх носіями — реальними суб'єктами, відповідний іменник (займенник) чи особове дієслово могли або самостійно виступати в ролі цілих речень, або, супроводжуючись синтаксично залежними від них другорядними членами, ставати одночленними граматичними центрами речень.

Як наголошує О.С.Мельничук, при розподілі простих речень праслов'янської мови на двоскладні і односкладні необхідно брати до уваги можливість існування в праслов'янській мові неповних речень, які в ряді випадків формально зближуються з односкладними. Слід насамперед виходити з того, що поняття неповних і односкладних речень

є не загально-смысловими, а суто граматичними. Визначення повноти простого речення не на основі того, наскільки повно висловлюється в ньому думка при даному контексті чи ситуації, а лише залежно від того, наскільки конкретна структура даного простого речення, вжитого в контексті чи в певній ситуації, на думку вченого, відповідає обов'язковому структурному мінімуму розглядуваної поза контекстом чи ситуацією синтаксичної схеми (моделі), за якою побудоване дане речення [1, с.361]. Тому з неповними безпідметовими реченнями не слід змішувати „речення неозначено-суб'єктні (так звані безособові) і узагальнено-суб'єктні (узагальнено-особові), які належать до різновиду односкладних речень” [1, с.362].

Російська дослідниця В.В.Бабайцева вважає, що для розмежування двоскладних і односкладних речень необхідно перш за все розмежувати види суджень, що обумовлюють формально-структурні типи речень [2, с.9].

У сучасній славістиці речення розглядають переважно як багатоаспектну синтаксичну одиницю, як комплекс декількох відносно незалежних підсистем (праці П.Адамеця, Й. Андерша, Я. Бауера, Г.Белічової, Б. Гавранека, Ф. Данеша, В. Адмоні, Н. Арват, В. Белошапкової, В. Виноградова, І. Вихованця, Г.Золотової та ін.). Визнання за реченням багатоплановості дозволило вивчати його в різних аспектах — структурному, семантичному, комунікативному, соціолінгвістичному, стилістичному, функціональному, що дозволяє глибше проникнути в механізм функціонування синтаксичного рівня мови. Застосування нової методики аналізу синтаксичної системи слов'янських мов уможливило розгляд синтаксичних одиниць із різних боків і виявило дискусійні моменти інтерпретації багатьох синтаксичних явищ.

У слов'янському мовознавстві безособові конструкції ґрунтовно досліджено з боку їх формально-граматичної організації (В. В. Бабайцева, Л. І. Василевська, Є. М. Галкіна-Федорук, Ю. В. Локшин, Г. М. Чирва, Я. Бауер, Ф. Данеш, В. Шмілауер та ін.). Вивчення структурних параметрів безособових речень у слов'янських мовах відбувалося у межах встановлення специфіки лексико-граматичних засобів, що оформлюють граматичний центр безособових одиниць, виявлення їх синтаксичної маркованості, співвіднесеності з іншими односкладними комунікативними одиницями, сфери поширення різних змістово-граматичних видів окремих типів безособових конструкцій, а також частоти їх вживання в різних стилітичних різновидах.

Чеські синтаксисти визначають безособове речення як односкладну синтаксичну конструкцію з предикативною основою, що виражає дію

(буття), стан (ознаку) дійсності безвідносно або опосередковано-відносно до діяча, носія стану [3, с.171-172]. Специфіку безособових речень щодо інших односкладних дослідники чеського синтаксису визначають як спосіб вираження дії чи стану як незалежних від діяча, носія стану, що передбачає два плани: безвідносність до суб'єкта дії, стану й опосередковану відносність до нього [3, с.172-173].

Як аргументовано стверджується в основних граматиках чеської мови, головним і неподільним компонентом, що організовує граматичні зв'язки у безособовому реченні і виражає його основний зміст є предикат. Другорядні члени речення, необхідність яких обґрунтовується у реченні вимогами предиката, які впливають із його валентності, створюють разом з предикатом основну реченнєву структуру або мінімальну реченнєву структуру, що кваліфікується як реляційна структура речення [3, с.21; 4, с.173-175]. Пор.: *Sněží* (М. Majerová:61); *Prší* (Н. Pavlovská:40); *Šlo o peníze* (V. Vančura:21); *Hrobníka bolelo skoro všude* (B. Říha:75); *Doma se nevařilo* (М. Majerová:115); *Ráno mě bolí v břiše* (D. Šlosar:61); *Bývalo mu líto* (P. Kles:74); *Včera pršelo* (V. Vančura:36); *Podařilo se nám zastavit taxíka* (I. Klíma:88); *Надворі смеркалося* (П. Мирний); *У хаті все темнішало* (М. Вовчок); *Проходилою повіяло з лісу* (А. Головка).

На конкретному рівні синтаксико-семантичного моделювання речення ми визначаємо морфолого-синтаксичні реалізації основних валентних типів мінімальних реченнєвих структур, тобто структурні моделі речення. Визначення структурних моделей речення проводиться із врахуванням особливостей морфолого-категоріального оформлення компонентів мінімальних реченнєвих структур. Враховується і той факт, що в оформленні компонентів мінімальних реченнєвих структур беруть участь різні морфологічні категорії, одні з яких є синтаксично релевантними, а інші лише призводять до внутрішньомодельних змін, не порушуючи єдності моделі.

Елементарними безособовими предикативними одиницями в чеській мові є конструкції з головним членом, вираженим безособовим дієсловом чи особовим дієсловом, вжитим у безособовій формі. У слов'янських мовах, як правило, це немодифіковані мінімальні реченнєві структури, які належать до мовної системи, функціонуючи в мовленні [5, с.27].

Дослідники слов'янського синтаксису відзначають, що предикатна основа слов'янських односкладних речень має свою специфіку, зокрема К.Г. Городенська наголошує, що організаційним центром односкладних речень є лише предикатні синтаксеми із семантикою стану, яка може вказувати на власне-стан та невласне-стан [6, с.69].

Що стосується одиниць чеського синтаксису, то структурні моделі мінімальних реченнєвих структур у чеській мові можуть модифікуватися, причому найчастіше причиною модифікації мінімальної реченнєвої структури буває відсутність реалізації якоїсь функціональної позиції, або її пасивна переорієнтація на іншого партиципанта, чи усунення її взагалі [7, с.34]. При цьому відсутність лівовагентної позиції (йдеться про можливе опущення підмета у односкладних реченнях чеської мови) або її пасивна переорієнтація на іншого партиципанта (пацієнса) не впливає на двоскладний статус мінімальної реченнєвої структури, тоді як усунення цієї позиції зі складу конститутивних компонентів призводить до переходу даної мінімальної структури з розряду двоскладних у розряд односкладних [7, с.34].

Принципово новим типом змін у структурі двоскладних дієслівних речень чеські дослідники вважають такі модифікації, при яких позиція підмета усувається взагалі, а предикат починає виражати дію як замкнений у самому собі процес [8, с.746]. У теорії односкладного речення відзначається, що, як правило, у слов'янських мовах таку трансформаційну природу мають предикатні синтаксеми, що передають невласне-стан [9, с.70]. У структурі елементарних чеських двоскладних речень їм відповідають предикати дії, від яких, залежно від типу модифікації, утворюються предикати результативного стану та предикати стану потенційної дії (потенційного процесу чи стану).

Й. Ф. Андерш такі трансформації називає безпідметовими і, враховуючи специфіку оформлення предиката, виділяє три основні види модифікацій: 1) модифікація, при якій дієслово-предикат не видозмінюється, а лише втрачає здатність узгоджуватися з вираженим чи потенційним підметом і набуває т. зв. безособової форми, що збігається з 3-ю особою однини середнього роду, напр.: *V lese vonělo trávou, Kluka mrazilo, Однак мене морозить*; 2) модифікація, при якій дієслово-предикат набуває рефлексивної форми, при цьому позиція підмета може трансформуватися у позицію додатка або усуватися взагалі, напр.: *Píše se mi dobře, O tom se mluvilo, Давида аж смикнуло*; 3) модифікація, при якій дієслово-предикат набуває форми на -no, -to: напр.: *O tom už bylo rozhodnuto, A v hrudích parubka nemov těž strunu natáheno* [7, с.151]. Структурні характеристики модифікованих моделей чеських безособових речень будуть аналізуватися далі.

Першу групу власне безособових речень у чеській мові формують безособові конструкції, побудовані за структурною моделлю **Vfimp**, де формотворчим елементом виступають власне безособові дієслова без конструктивних детермінантів, напр.: *Pršívá* (V. Vančura:36); *Svívalo* (O. Vočková:87);

Pršelo (K. Čapek:363); *Sněží* (M. Majerová:61); *Prší* (H. Pavlovská:40); *Без кінця мрячило* (О. Гончар); *Смеркалося* (М. Коцюбинський). Такі речення мають stále й водночас обмежене морфологічне вираження, оскільки функцію головного члена в них виконує лише безособове дієслово. Відомо, що поширеність і функціональний діапазон цих речень у слов'янських мовах зумовлюється загальномовними тенденціями до здатності виражати різноманітні аспекти семантики: як всеохопний фізичний стан (зокрема зміну дня і ночі, погоду), так і фізичний, фізіологічний та психічний стан людини [3, с.171; 9, с.69; 10, с.112].

У чеській мові кількість безособових дієслів без афікса *se* обмежена (*sněžit, svítat, pršet* тощо), власне безособовим дієсловам властива вузька парадигма у площині модальних та часових характеристик: *Svíta. Dosud ještě nesvívalo. Musí už svítat* тощо; у видових протиставленнях: *sněží–zasněží* [3, с.171-172].

Цей тип односкладних речень у чеській мові є єдиною реченнєвою структурою безособового типу, що базується на безвалентності дієслова; предикатами тут, як правило, виступають дієслова, які називають атмосферні явища: *Mrzlo, až praštělo; Venku sněží; To se prší!; Zavři, táhne!* (виняток становлять *Hoří!* та *Zvoní! (ve škole); Brzy bude zvonit*) [3, с.171-172]. Ці форми не вимагають жодного прямого виконавця дії, ані втручання якогось об'єкта. Якщо вже і йдеться про предмет, то це, переважно, носій інерційної дії, хоча з позиції валентності такі структури слід кваліфікувати як двоскладні. Пор.: *Uhodilo – Uhodil blesk. Zatahuje se – Obloha se zatahuje. Sníží – Падає сніг. Грмиве – Грім грмиве*. Скоріше тут можна передбачити обставину місця чи часу, наприклад, у реченнях типу *V den plesu bylo pošmourno* (I. Klíma:76); *Venku pršelo a bylo dost chladno* (P. Tigrid:32); *Včera pršelo* (V. Vančura:36); *Venku přestávalo pršet* (O. Vočková:21); *B lici zovсім затемніло* (М. Коцюбинський), може передбачатися місце, відоме з попереднього контексту. Такі безособові речення у чеській мові характеризуються структурною односкладністю, відсутністю поширення – семантичного і граматичного, стійкістю реченнєвої структури, що пояснюється специфічною безсуб'єктною семантикою безособовості [3, с.171].

Другу групу власне безособових речень у чеській мові формують безособові конструкції, побудовані за структурною моделлю **V fimprefl**, де формотворчим елементом є зворотні дієслова без конструктивних детермінантів. На відміну від першої групи, побудованої за структурною моделлю **Vfimp**, яка кількісно обмежена, безособові речення з незворотними дієсловами

широко представлені в усіх слов'янських мовах, але коло їх семантичних значень не є широким — в основному це погода, зміна доби, значення успіху чи неуспіху та стан істот, в основному хворобливий), безособові речення з дієслівним предикатом із афіксом *se* не мають чітких семантичних обмежень [10, с.112-113]. У досліджених текстах такі структури вживаються досить часто, напр.: *Zetmělo se* (R.Jesenská:53); *Tmělo se a tmělo* (K.Sezima:127); *Šeřilo se* (K.Čapek:58); *Sněžilo se* (M.Majerová:117); *Надворі забіліло* (А.Головко); *У хаті все темнішало та темнішало* (М.Вовчок).

Указані чеські безособові речення можуть трансформуватися у двоскладні конструкції, в яких дієслово-предикат втрачає рефлексивну форму і починає виражати не узагальнену, а конкретну дію, пор.: *O tom se ještě dodnes vypravuje* – *O tom ještě dodnes vypravují* – *Lidé/Všichni o tom ještě dodnes vypravují*. Можливість такої трансформації пояснюється тим, що у чеській мові рефлексивну форму можна утворити фактично від будь-якого дієслова, включаючи модальні дієслова *moci, mít, smět, musít/muset* [7, с.163].

З формального погляду науковці виділяють два різновиди такої структурної моделі: власне модель *Vlímprefl* (без конструктивних детермінантів) та модифіковану модель із конститутивними детермінантами (додатками або обставинами). Пор.: *Zdalo se* (B.Říha:144); *Zetmělo se* (R.Jesenská:53); *Tmělo se a tmělo* (K.Sezima:127) та *Zdalo se jím* (K.Mašek:75); *Třásl se jeho* (J.Hilbert:88); *Skoro se mi odpouštělo* (O.Theer:220); *Dýchalo se rychle a těžce* (J.Opolský:237); *Dobře se mu stalo!* (V.Dyk:245); *A zdalo se mu* (K.Žák:111); *Його боліло* (О.Кобилянська); *Однак мене морозить* (М.Коцюбинський).

Як показують наші спостереження, у слов'янських мовах відсутність чіткої структурної позиції підмета може привести до такої трансформації двоскладних структурних моделей в односкладні (третья група), при якій предикат виражається безособовою формою на *-no, -to*: *Pod stromy už napadály listy* – *Pod stromy už plničko listů napadáno* (Mája Z.:51); *Zbudovali bez plánu* – *Zbudovano bez kloudného plánu regulačního* (K.Sezima:124); *Vynalezli v Ravensburku* – *Vynalezeno v Ravensburku* (J.Opolský:239); *Через три дні їх справді випущено і дозволено їм попроситися з родиною* (П.Мирний); *Їй закинувано скупарство* (О.Кобилянська).

Вважаємо за необхідне відзначити ще раз, що у слов'янських мовах односкладні речення семантично відрізняються від двоскладних тим, що в них виконавець дії не одержує експліцитного вираження, оскільки є для мовця не відомим або мовець не бажає його конкретизувати, що в односкладних реченнях повідомляється про дію

здебільшого в її результативній, а не в процесуальній сутності [7, с.164; 11, с.111].

У чеській мові це передусім стосується безособових конструкцій, які вживаються на позначення природних фізичних явищ, що не залежать від людської волі, напр.: *V den plesu bylo poštournо* (I.Klíma:76), або станів чи процесів, що не зумовлені волею діяча або не залежать від будь-якої причини, напр.: *Divokými horstvy a hvozdy uzavřeno bylo bohaté království Erinino* (J.Opolský:235). Водночас такі односкладні речення вживаються і на позначення різних дій і станів у сфері людських стосунків, напр.: *Umačkáno bylo dvanáct set věřících a diváků* (K.Čapek:113); *Došlo ke střelbě, padesát manifestantů bylo zabito a tisíc zatčeno* (P.Tigrid:40); *Ženské hnutí bylo rozluštěno* (H.Maliřová:313); *Bylo hned obaleno lži a chutě vrháno za Emou jako koule bláta* (K.Sezima:137).

Як показують наші спостереження, специфічна семантична риса (неозначеність або нереалізованість агенса) чеських безособових речень зближує їх з неозначено-особовими реченнями і робить можливим запитання *ким?* Пор.: *Tolik bylo měňavých bodů a svitků s rozvahou do textu položeno!* (J.Opolský:241) – *Tolik měňavých bodů a svitků bylo s rozvahou do textu Jardou položeno!* – *Tolik měňavých bodů a svitků s rozvahou do textu Jarda položil*; *Bylo mu uloženo vyplatit oslovenému dvacet korun* (V.Dyk:262) – *Bylo mu soudem uloženo vyplatit oslovenému dvacet korun* – *Soud mu uložil vyplatit oslovenému dvacet korun*; *Mnoho dětí bylo umačkáno, několik žen odneseno polomrtvých* (K.Sezima:122) – *Mnoho dětí bylo rytíři umačkáno, několik žen odneseno polomrtvých* – *Mnoho dětí rytíři umačkali, několik žen odnesli polomrtvých*, що, у свою чергу, призводить до зміни типу і структури речення; *Через три дні їх справді випущено і дозволено їм попроситися з родиною* (П.Мирний) – *Через три дні їх справді випустили і дозволили їм попроситися з родиною* – *Через три дні охоронці їх справді випустили і дозволили їм попроситися з родиною*.

Чеські граматисти відзначають, що у сучасній чеській літературній мові предикативні форми на *-no, -to* утворюються найчастіше від дієслів доконаного виду, рідше пов'язуються з основами недоконаних дієслів. Виявлені нами безособові речення з предикативними формами на *-no, -to* узгоджуються з висновками Й.Ф. Андерша про те, що такі утворення від дієслів недоконаного виду не можна вважати регулярним явищем, оскільки саме повідомлення про дію в її результативній, а не в процесуальній сутності є характерною рисою таких речень [7, с.164]. Напр.: *Zbudovano bez regulačního plánu* (K.Sezima:124); *Pod stromy už take plničko listů napádano* (Mája Z.:51); *Naprostо vyloučeno*

(К. Čapek:206); *Množství jablek, broskví a mukyní strženo bylo se stromů tíhou a dozrálostí* (J.Opolský: 235); *Mnoho spisovatelů bylo umlčeno a pronásledováno* (P.Tigrid:48); *Jak ho použít bylo napsáno na přilepené cedulce* (H.Pavlovská:38).

Таким чином аналіз структурних особливостей односкладних безособових речень у чеській та українській мовах дозволив виділити основні ознаки, які визначають структурну специфіку безособових одиниць серед інших односкладних і можливості їх видозмін: наявність одного головного предикативного компонента дієслівного типу, що підпорядковує інші компоненти (якщо вони є у реченні) та уможливорює транспозицію потенційного підмета у додаток, найчастіше у формі давального, родового, знахідного чи місцевого відмінків.

Безособовим дієсловом властива вузька парадигма у площині модальних та часових характеристик: *Světá. Dosud ještě nesvítilo. Musi už svítat. Vечоріє. Звечоріло. Світає. Мало б уже світати* тощо; у видових протиставленнях: *sněží-zasneží, sníжить-zasníжить* тому кількість безособових дієслів без афікса *se* обмежена (*sněžit, svítat, pršet* тощо). Цей тип односкладних речень у чеській мові є єдиною реченнєвою структурою безособового типу, що базується на безвалентності дієслова, такі предикати не вимагають жодного прямого виконавця дії, ані втручання якогось об'єкта.

Другу групу власне безособових речень формують безособові конструкції, де формотворчим елементом є зворотні дієслова без конструктивних детермінантів. На відміну від першої групитаки безособові речення широко представлені в усіх слов'янських мовах, хоча коло їх семантичних значень не є широким — в основному це вказівка на погоду, зміну доби, значення успіху чи неуспіху та стан істот.

Речення, у яких дієслівний предикат відкриває позиції додатка, обставини чи обох другорядних членів, складають досить чисельну групу конструкцій з предикатами-дієсловами, що виражають фізичні відчуття, переживання, настрої та психічний стан людини і представленні одно- чи двовалентними структурними моделями. У таких предикативних одиницях йдеться про дію, коли людина не виступає безпосереднім її виконавцем, а швидше проживає цю дію, причому факту пов'язання з людиною певної події, настрою чи стану відповідає завжди одна з позицій валентного поля, але ніколи позиція підмета.

Література:

1. Мельничук О.С. Развитие структуры слов'янского предложения / О.С.Мельничук. — К.: Наукова думка, 1966. — 324с.
2. Бабайцева В.В. Односоставные предложения в современном русском языке / В.В.Бабайцева. — М.: Просвещение, 1968. — 160 с.
3. Mluvnice češtiny. Díl 3. Skladba. — Praha: Academia, 1987. — 746 s.
4. Havránek B. Česká mluvnice / B. Havránek., A. Jedlička. — Praha: Stát. ped. nakl-ství, 1981. - 587s.
5. Бондарко А.В. Носитель предикативного признака (на материале русского языка) / А.В.Бондарко // Вопросы языкознания. — 1991. — №5. — С.27-41
6. Городенська К. Предикатно-валентна основа елементарного односкладного речення / К.Г.Городенська // Українська мова. — 2001. — №1. — С.69-73
7. Андерш Й.Ф. Типологія простих дієслівних речень у чеській мові в зіставленні з українською / Й.Ф. Андерш. — К.: Наукова думка, 1987. — 190с.
8. Barnetová V. Русская грамматика В 2-х т./ V. Barnetová, H.Běličová-Křížková, O. Leška a kol. — Praha: Academia, 1979. — т.2 — 1093 s.
9. Городенська К. Предикатно-валентна основа елементарного односкладного речення / К.Г.Городенська // Українська мова. — 2001. — №1. — С.69-73
10. Савицький Н. Безличные предложения с невозвратным глаголом в украинском, русском и чешском языках / Н. Савицький // Československárusistika XVI. Ústavjazyků a literaturčeskoslovenskéakademievěd. Praha, 1971, S.109-115
11. Чемес В.Ф. Особливості вживання безособових конструкцій з дієслівними формами на —ся, —но, —то у мові української діаспори / В.Ф. Чемес // Вісник київського університету. Історико-філологічні науки. — К.: Либідь, 1991. — № 2. — С. 111-115.

Калениченко М.М. Структурные параметры безличных предложений в чешском и украинском языках. — Статья.

Аннотация. В статье проанализировано состояние исследований безличных предложений в лингвистической украинистике и богемистике, определено категориальные характеристики безличности, способы ее реализации.

Ключевые слова: безличное предложение, односоставное предложение, предикативная основа предложения, структурные параметры безличного предложения.

Kalenychenko M.M. Structural Parameters of the Impersonal Sentences in Czech and Ukraine Languages. — Article.

Summary. The state of research of monosyllabic, in case of impersonal sentence, the sentence in linguistic Slav philology has been analysed. The categoric characteristics of lack of personality, the methods and ways of its realization.

Key words: impersonal sentence, monosyllabic sentence, predicate stem of the sentence, structural parameters of impersonal sentence.